

Mennyire „immunisak” a hazai szimfonikus zenekarok a koronavírusra?

A koronavírus gazdasági hatásai egyelőre felmérhetetlenek, de egyértelmű, hogy jelentős a bevételkiesés a szimfonikus zenekarok esetében is. Az „immunitás” megszerzéséhez a működés újragondolása, innovatív megoldások alkalmazása, valamint a digitalizáció által nyújtott lehetőségek kihasználása elengedhetetlen.

A járványhelyzet hatásai

A koronavírus kihívások elé állítja az egész világot. A járvány egészségügyi hatásai mellett a gazdasági károk is jelentősek: számos szakértő szerint a jelenlegi helyzet még a 2008-as globális pénzügyi válságnál is nagyobb sokkot jelent. A világ valamennyi országa és a gazdaság összes szektora lett egyszerre érintett, és az is tisztán látszik, hogy a krízishelyzet nem néhány napig vagy hétig áll fenn. A turizmus, vendéglátás – amely az ország GDP-jéhez jelentős mértékben hozzájárul – szinte megsemmisült, de a többi szektorban is lassulás érzékelhető. Számos termelővállalat ideiglenesen felfüggesztette működését, az oktatás alapjaiban megváltozott – ahol csak lehet, a munkavégzés „home office”-ban zajlik. A válság nem csupán a kínálati, hanem a keresleti oldalon is alapvető változásokat indukál: a fogyasztói szokások is várhatóan visszafordíthatatlan változásokon esnek át. A vállalatok leállása, a termelés és szolgáltatások ideiglenes szüneteltetése, illetve a műszakok csökkentése következtében sokan veszítették el munkájukat, vagy csökkent a fizetésük, amely pedig a kereslet csökkenéséhez és az árérzékenység nagymértékű növekedéséhez vezet. A hatások jelentős része még lappang, de egy negatív spirál indult el, amiből egyelőre nem látni a kiutat.

A járványhelyzet különösen nehéz helyzetbe hozza a kultúra szegmensét, azon belül is az előadóművészettel foglalkozó szervezeteket, hiszen a működésük alapját jelentő élő koncertek, előadások megtartása a hagyományos keretek között jelenleg akadályokba ütközik. A szimfonikus zenekarok a kijárási korlátozás, valamint a társas érintkezések minimalizálása értelmében próbatermi munkájukat felfüggesztették, a zenészek jellemzően otthoni munkavégzés keretében gyakorolnak, készülnek a későbbi előadásokra, illetve egyes együttesek esetében kötelező szabadságolás lépett érvénybe. Azon zenekaroknál, ahol a muzsikások nem státuszban vannak, a próbák, koncertek elmaradása egyúttal bevételkiesést is jelent a zenészek számára. Kihívás továbbá, hogy az előadásokat mikor és hogyan lehet pótolni, hiszen a szólisták naptára évekre előre tele van, illetve a

koncerthelyszínek limitált száma is határt szab a lehetőségeknek. A bizonytalan helyzetben a legtöbb zenekar a következő évad programjának meghirdetésével még vár, hiszen a következő időszak fejleményei még nagymértékben befolyásolhatják a terveket.

Ahogy a Vezetéstudomány c. folyóiratban megjelenő cikkünkben (várható megjelenés 2020. július – augusztus) kifejtjük, a magyar szimfonikus zenekarok finanszírozási forrásai között a támogatások dominálnak. Ebből fakadóan a jelenlegi helyzetben talán „védettebbek” a szolgáltatószektor többi szereplőjével szemben, hiszen nem kizárólag a jegybevételekből kell fedezniük költségeiket. Felmerül azonban a kérdés, hogy ez a modell mennyire fenntartható, ugyanis a gazdaság egésze került válságba, a kultúra megsegítése pedig – bármennyire is fontos és alapvető lelki szükséglet a zene vagy bármelyik művészeti ág – sajnos jellemzően hátrébb sorolódik. Emiatt kulcsfontosságú, hogy a zenekarok új bevételi forrásokat tudjanak mozgósítani, amelyhez a működés és a fogyasztók számára nyújtott értékajánlat újragondolása elengedhetetlen. A jelenlegi helyzet egyúttal kényszer és lehetőség is arra, hogy innovatív megoldásokat találjanak az együttesek a közönség elérésére. A magyar piacot vizsgálva számos ilyen kezdeményezésnek lehetünk tanúi.

A „digitálisan érett” szervezetek „immunisak” a koronavírusra

A koncertek, előadások megosztásának, a közönség elérésének egyetlen módja az internet lett. Szinte kivétel nélkül minden zenekar közzéteszi korábbi felvételeit, illetve többen közönség nélküli előadásokat tartanak online közvetítéssel, ingyenesen. Ebben a helyzetben a „digitálisan érettebb” szervezetek, zenekarok jelentős előnyben vannak azokkal szemben, akik még csak most kezdenek ismerkedni a lehetőségekkel, ugyanis a koncertközvetítés alapvető feltétele a megfelelő minőségű felvételek megléte. A *Berlini Filharmonikus Zenekar* a Digital Concert Hall kialakításával a magas minőségű online koncertközvetítés egyik első megvalósítója, úttörője, így természetesen a jelenlegi helyzetre is könnyeb-

ben tud reagálni: a platform és a korábbi, kiváló minőségű felvételek adottak. A lehetőség azonban a többi, hazai zenekar számára is nyitott: néhányan a honlapjukon alakítottak ki egy külön felületet a koncertközvetítésre, míg mások a YouTube-csatornájukat kezdték el sokkal aktívabban használni. A Müpa Home, illetve az MTVA Archívuma is számos korábbi felvételt tesz elérhetővé az érdeklődők számára. Ezeket a koncerteket az érintett zenekarok jellemzően közösségi oldalukon, a karmester, igazgató vagy valamelyik zenekari tag személyes ajánlásával teszik közzé. Több zenekar rádióműsorokban, riportokon keresztül is igyekszik tartani a kapcsolatot a nézőkkel: például a *Magyar Rádió Művészeti Együttesei* a Kossuth Rádió kapcsolódó tartalmait teszik közzé, többen pedig a helyi televízióban vagy rádióban adtak interjút.

„Home office”-ban a zenekari művészek

A legtöbb együttes az új tartalomkészítéssel sem hagyott fel: kamarazenei felvételeket osztanak meg közönségükkel, a zenészek életét bemutató interjúkat, képeket tesznek közzé, de többen játékokat, kvízeket is szerveznek, valamint az oktatásban is igyekeznek szerepet vállalni. Jelen cikk néhány ötletet mutat be, válogatva a zenekarok sokszínű megoldásaiból. A *Duna Szimfonikus Zenekar* „Üzenetek a karanténból” – sorozatában egy-egy zenész vagy kamaracsoport „üzen” zenével a nézőknek, a „KaranténKvíz” pedig játékos formában szólítja meg a közönséget: minden héten feltesz a zenekar három zenésze egy-egy zenei műveltségi kérdést, a heti nyertes pedig koncertjegyet kap a következő évad valamelyik estjére. A *Budafoki Dohnányi Zenekar* online „hangversenyeket” tart – természetesen zenekar nélkül: többek között a *Megérthető zene* – koncertsorozat éppen aktuális előadását vette fel és tette közzé oldalán. A zenekar online mozipremiért is tartott; Élet, öröm, zene c. szimfonikus dokumentumfilmjüket korábban a mozik is vetítették, most azonban széles tömegek számára vált elérhetővé. A következő évi bérletvásárlást is elindította az együttes, amely népszerűsítéséhez online kvízt is készített. A *Győri Filharmonikus Zenekar* „Karanténnapló” – rovatában a zenekar művészei nyilatkoznak arról, hogy hogyan élik meg az új helyzetet, mivel töltik napjaikat, többen pedig kamaraműveket dolgoznak fel. A *Liszt Ferenc Kamarazenekar* rajongói „Nem maradhatnak zene nélkül” – ahogyan az újonnan indított sorozat címe megfogalmazza. Ennek keretében koncert-

részleteket, illetve próbavideókat tesznek közzé, a „Csattanó – Zenészgondolatok” – sorozat pedig a zenekar művészeit igyekszik személyesebben bemutatni és közelebb hozni a nézőkhöz. Személyes képek, videók a mindennapokról, családi életről a *Miskolci Szimfonikus Zenekar* és az *Óbudai Danubia Zenekar* közösségi oldalán is feltűnnek. Az ODZ továbbá nagy sikert aratott a „Symphony orchestra at home office / Szimfonikusok karanténban” – videóval, amely a Tavaszi szél c. népdal szimfonikus zenekari átíratára készült, valamint az „O(tthonról) D(olgozó) Z(enesz)ek – Komolyra fordítva” elnevezésű projekttel, amely keretében a Facebook-oldal követői által megszavazott könnyűzenei darabot adja elő a zenekar néhány művésze valamely zeneszerző stílusában. Az így született nagysikerű videókból többen szeretnének a karantént követően koncertet is, annyira tetszett nekik a kezdeményezés. A zenekar az online zeneoktatásban is igyekszik a tanárok és a diákok segítségére lenni „A zene, az kell” elnevezésű projektjük által. A *Pannon Filharmonikusok* „Minden napra egy zene” online játéka zenehallgatásra buzdítja a közönséget, az anagramma-játék nyertesei pedig koncertjegyet kapnak a következő évadban. A zenekar a társadalmi felelősségvállalást is igen fontosnak tartja: egyik első dolguk volt a járványhelyzetben, hogy a bérletes nézőiket felhívják, hogy jól vannak-e, illetve segítségre szorulnak-e bármiben. A *Savaria Szimfonikus Zenekar* életében is fontos szerepet kapott az utóbbi időben az önkéntes munka: a zenekar tagjai közül többen részt vettek védőmaszkok csomagolásában. A zenekar – több társához hasonlóan – vicces képeket, montázsokat tesz köz-

zé a zenészek hétköznapijairól, illetve az együttes rézfúvós csapata virtuális „karanténturnéra” indult: a zene segítségével, egy-egy népszerű sláger feldolgozásával kalauzolják el a hallgatókat különböző tájakra. A *Szolnoki Szimfonikus Zenekar* művészei is részt vesznek önkéntes tevékenységekben, például idősöknek segítenek a bevásárlásban. Az oktatás segítése érdekében a zenekar ifjúsági koncertjeit teszi elérhetővé mindenki számára, illetve a különböző hangszer-csoportok képviselői és a kamaracsoportok közkedvelt darabokat dolgoznak fel a követők számára. A *Budapesti Fesztiválzenekar* „Karanténpercek” – sorozatában az érdeklődők személyes beszámolókat, interjúkat olvashatnak, amelyek a zenészek mindennapjaiba engednek bepillantást, a „Karanténestek” so-

Piukovics Gábor, *Duna Szimfonikusok*

ODZ – Szimfonikusok karanténban

rán pedig élő, a zenekar székházából közvetített kamarakoncertek hangzanak fel. A zenekar továbbá logóképző versenyyel és zenei asszociációs játékkal is igyekszik tartani a kapcsolatot a nézőkkel.

Több zenekar – kilépve az online térből – személyes élményekkel is igyekszik örömet csempészni az emberek életébe. Különösen népszerű kezdeményezés a MÁV Szimfonikus Zenekar „Nyiss ablakot a zenének” projektje, amely keretében a zenekar korábbi felvételei hangzanak fel a Budapest és több vidéki város különböző pontjai között cikázó autókra szerelt hangszórókból. A zenekar ily módon olyan településeket, külvárosi területeket is felkeres, ahol az akciónak túl nagy reklámértéke nincs, hiszen az ottani lakosok élethelyzetükből fakadóan nem valószínű, hogy ennek hatására koncertjegyet vennének; a cél csupán az emberek felvidítése. A Győri Szimfonikus Zenekar hasonló koncepció mentén alakította ki „A zene házhoz megy” c. programját, amely során a zenekar kíségyüttese lépnek fel kamarafelállásban a város különböző pontjain.

Összegzés

Összességében megállapítható, hogy mindegyik zenekar a lehetőségeihez mérten igyekszik a krízishelyzetben is fenntartani közönségével a kapcsolatot és társadalmi értéket teremteni. Mivel a nézők elérésének szinte egyetlen módja az internet lett, azok az együttesek helyzeti előnyben vannak, amelyek korábban is rendelkeztek online közvetítésre alkalmas platformmal, megfelelő

minőséget biztosító technikai felszereltséggel, valamint promotálták is online koncertközvetítéseiket. Általánosságban kijelenthető, hogy azok a szervezetek (köztük zenekarok), amelyek gyorsan tudnak reagálni – vagy egyáltalán reagálni tudnak – a megváltozott körülményekre, képesek lesznek „túlélni” ezt az időszakot, illetve versenyelőnyhöz is juthatnak, míg a többi szervezet esetében mindez kérdéses.

A zenekarok ötletes megoldásai jelenleg bevétel ugyan nem generálnak, azonban egyfajta jövőbe való befektetésként is értelmezhetőek, hiszen segítenek megtartani a törzsközönséget, egy-egy különösen innovatív kezdeményezés pedig akár jövőbeli fogyasztókat is generálhat. Ezt támasztja alá, hogy több zenekar Facebook-oldalán is megjelentek olyan hozzászólók, akik életükben nem jártak még szimfonikus zenekari koncerten, azonban egy-egy videó hatására kedvet kaptak hozzá. Az online tér továbbá lehetővé teszi korlátlan számú néző „fogadását”, akár olyanokat is beleértve, akik valamilyen körülményből kifolyólag – például távolság, időpont, anyagi helyzet – élőben nem tudtak volna részt venni az előadáson.

Több kezdeményezés igyekszik megsegíteni a kulturális élet szereplőit, ilyen például a #neváltsdviassa kampány, amely arra buzdítja a nézőket, hogy megvásárolt koncert-, vagy színházjegyüket ne váltsák vissza, így támogatva a nehéz helyzetbe került szervezeteket. A válság azonban az élet minden területén és a gazdaság minden szektorában megjelenik, így fontos, hogy a zenekarok ne hagyatkozzanak csupán a közönség jóin-

dulatára: a jelenlegi helyzet átvészelését követően a hosszú távú sikeresség innováció, kísérletezés és a működés újragondolása nélkül nem lehetséges. A krízishelyzet után, ahogy helyreáll a világ rendje, várhatóan túlkínálat lesz a kultúra piacán is: minden zenekar, színház igyekszik majd elmaradt előadásait bepótolni. A sikeresség feltétele, hogy a tömegeből az adott szervezet ki tudjon tűnni egyedi értékajánlatával, működési modelljével. Továbbá azt is érdemes szem előtt tartani, hogy hasonló válsághelyzetek is bármikor előállhatnak, amelyekre fel kell készülni. Az újszerű megközelítések, kísérletezések természetesen nem garantálják az azonnali sikert, azonban az, hogy egy kezdeményezés nem talál jelenleg kedvező fogadtatásra, nem feltétlenül jelenti azt, hogy a jövőben ne válhatna sikeressé; a korral

haladni kell. Gondoljunk csak arra, hogy a legtöbb, ma nagy népszerűségnek örvendő zeneszerző a saját korában úttörőnek számított!

A cikk szerzői:

Szedmák Borbála kutató, a Stratégiai és Nemzetközi Menedzsment Kutatóközpont tagja a Budapesti Corvinus Egyetemen. Közel húsz éve foglalkozik klasszikus zenéléssel, fő kutatási területe a kultúramenedzsment. bori.szedmak@gmail.com

Dr. Szabó Zs. Roland digitális transzformációs, üzletimodell-innovációs és változásvezetési szakértő, a Stratégiai és Nemzetközi Menedzsment Kutatóközpont vezetője, egyetemi docens a Budapesti Corvinus Egyetemen. zsoltroland.szabo@uni-corvinus.hu

COVID-19 – európai kitekintő

Az Európát is drámai léptékben sújtó koronavírus-járvány, valamint az annak megelőzésére hozott radikális korlátozó intézkedések egyik-napról a másikra felforgatták eddigi életünket. Szakértő elemzők szerint már most biztosra vehető, hogy a világjárvány elmúltával nem folytathatjuk életvitelünket ugyanúgy, ahogy abbahagytuk, és csak remélni tudjuk, hogy a várható változásnak nem csak negatív, hanem pozitív következményei is lesznek a jövőnkre nézve. Kicsit lelassulunk talán. Megfontoltabbak leszünk. Türelmesebbek, megértőbbek egymáshoz. És remélhetőleg intelligensebben fogjuk használni a rendelkezésünkre álló ijesztően önjáróvá vált technológiai vívmányokat. Természetesen a megváltozott viszonyok az előadó-művészetre is hatással lesznek. Ennek pozitív irányban történő előmozdításához készítettük az alábbi összeállítást az Európai Előadó-művészeti Munkaadók Szövetsége (Pearle*), dokumentumainak felhasználásával a munkavállalók megsegítése, illetve a szerzői jogok témájában.

Közös európai akciók az előadó-művészeti ágazat szereplőinek érdekében a koronavírus-járvány idején

Az Európai Előadó-művészeti Munkaadók Szövetsége – közismert nevén Pearle* –, a koronavírus-járvány európai megjelenésével csaknem egy időben jelentette meg az érintett szakszervezetekkel közös állásfoglalását az előadó-művészeti ágazatban foglalkoztatott munkavállalók és szabadúszó művészek egzisztenciájának védelmében. A gyors reagálás nem véletlen, hiszen a karantén, illetve a többé-kevésbé részleges vagy szigorú kijárási tilalom fokozatos elrendelése legelőször a nagy befogadóképességű kulturális intézményeket, koncerttermeket, színházakat, továbbá az azokban csoportos próbákat tartó együttesek művészeinek egzisztenciáját érintette. Ráadásul ez az ágazat az, ahol a közalkalmazotti jogviszony megszűnését követően egyre több a szabadúszó vállalkozó, nemcsak a művészek, hanem a háttérben, a kulisszák mögött dolgozó szakemberek között is. Az alábbi összefoglaló azokról a célokról és javaslatokról tudósít, amelyeket a Pearle* európai léptékben, az Európai Unió döntéshozó fórumainak különböző szintjein képvisel, nemcsak az ágazatban dolgozók, hanem tágabb értelemben az európai kultúra gazdagságának és sokszínűségének megmentése érdekében.